

**"ראה ודע שהכול חייב ליטול מקום
בין האור הכי אורי והחושך הכי חשוך"**

פסח סלבוסקי
מתוך: ההשראה החוזרת לתיקונה

תחת השפעת תנועת השמש המצרים הקדמונים חילקו את העולם למזרח ולמערב. המזרח הוא החיים, והמערב הוא המוות. לכן, כל עריהם נבנו כמעט בלי יוצא מן הכלל אך ורק במזרח. הר גדול חוצץ בין הצדדים ומהווה קו גבול ברור: מעבר להר נמצא עמק המלכים, מקום הקבורה של הפרעונים, ובו חצוב בסלע מקדש מרהיב לאלה חתחור, אלת ההשראה והאמנויות המצרית, אלת האהבה, הפיריון, הלידה-מחדש והמשאבים. משאבים משמעם נחושת, זהב ומינרלים; כל מה שיוצא מההר, מהסלע. כל מה שיוצא מההר הוא חתחור, ועל כן גם כל מה שנכנס אליו - המתים. חתחור היא שמקבלת את פניהם; היא המארחת שלהם, בעודה ניצבת על הגבול שבין החיים למוות.

מי שעקב בשנים האחרונות אחרי התערוכות שהציגה מיכל סופיה טוביאס היה עד למפנה כמעט קיצוני בעבודותיה. מתיעוד צילומי-פורמליסטי של חורים וסימנים, שנותרו בקירות גבס מוזיאליים לאחר פירוקן של תערוכות גדולות, התקרבה טוביאס אל החור עצמו, פערה אותו, ויצרה פסלי גבס בקנה מידה אנושי, בעלי צורה כוכית-אורגנית, שהצופים יכלו לחקור בנופם. הקיר היה לארכיטיפ המרכזי שחולל את עבודתה. היא סבה סביבו, ביקשה לחדור אליו, להיות מוכלת בתוכו. בתערוכה "חדר חרות: למדוד את הלילה" (סדנאות האמנים, תל אביב, 2019), החלה מחוררת את הקירות בעצמה, זרעת בהם את כוכבי הלכת והשבת, יוצרת קונסטלציה נגטיבית, עת הקיר

כל מה שיוצא מההר - מיכל סופיה טוביאס
גלריה אלמסן, נובמבר 2022

ליווי אוצרותי: יניב לכמן | עיצוב גרפי: אביחי מזרחי | עורכת לשונית: אורנה יהודיף
תרגום לאנגלית: סיון רוה | הקמה: לוי בלוטין | דפוס: ע.ה. הדפסות בע"מ

תודה מיוחדת לנדב ויסמן, דלפין יונגמן, מתן אורן, עירית תמרי, אבי סבח,
חן כהן, טל יחס, מור אפינו, מור קדישזון, ערן איזנהמר, ניר אורלב,
טליה קינן והילה כהן-שניידרמן.

Eye of the mountain - Michal Sophia Tobiass
Almacén Gallery, November 2022

Curatorial advisor:: Yaniv Lachman | Graphic design: Avihai Mizrahi
Text editing: Orna Yehudaioff | English translation: Sivan Raveh
Mounting: Valery Bolotin | Print: A.R. Printing Ltd.

Special thanks to Nadav Weissman, Delphine Jungman,
Matan Oren, Irit Tamari, Avi Sabah, Chen Cohen, Tal Yahas,
Mor Afigin, Mor Kadishzon, Eran Eizenhamer, Nir Orlev,
Talía Reinan and Hila Cohen-Schneiderman.

אלמסן
ALMACÉN
المخزن

almacenjaffa.com

על מעבר המתים, היווה עבורה מקור השראה ליצירת מפות אסטרונומיות חדשות. המפות לוכדות את מצב הכוכבים ברגע המוות של אדם מסוים, וטוביאס מתרנמת אותן לחלל התצוגה באמצעות פריסה של חורים בקירות. התערוכה הנוכחית שלה מוקדשת לאדם שגורלה כרוך בגורלו, והיא משחזרת את מצב הכוכבים ברגע מותו.

מישל טוביאס, דודה של מיכל סופיה, מת ב-30 בנובמבר 1977 בשעה 10:15 בעיירה קולמאר בצרפת, בתאונת דרכים קטלנית. הוא היה צייר, הבן הבכור מבין שלושה אחים, להורים ניצולי שואה, שבבעלותם היה מפעל בגדים. הוא התקבל ללימודים בבואזאר בפריז, אבל לא קיבל את ברכת הוריו ונדרש להמשיך לעבוד בעסק המשפחתי. בלית ברירה הפך ל"צייר של ימי ראשון" – הוא המשיך לצייר בבדידות חדרו, ומעולם לא הציג את עבודותיו. בנובמבר 1985, בדיוק שמונה שנים לאחר התאונה, נולדה מיכל סופיה טוביאס. היא נקראה על שמו של דודה, וחיה בתחושה שהיא כפרתו. בגיל חמש נדרה שלא תצייר לעולם. היא עסקה בשלל סוגי האמנות (מחול, כתיבה, צילום, פיסול ועוד), רק לא בציור. כשהחלה לצייר, פיתחה טכניקה של רישום חיוור בדיו, שכמעט מעלימה את הקו הציורי.

התערוכה הנוכחית משמשת עבור טוביאס כמעין משאלה להתרת נדרים, בחיפוש אחר נפרדות בינה ובין מישל. הנפרדות מתגלה בתערוכה זו כאפשרות ליצירה של קשרים וקשרים חדשים, בדומה לקו הנמתח בין שתי נקודות שונות. מיכל סופיה משחזרת באמצעות חירור קירות הגלריה את מפת הכוכבים ברגע מותו של מישל, אך היא גם משנה אותה. היא מעלימה את השמש ואת כל כוכבי הלכת המרכזיים – הירח, יופיטר, ונוס ואחרים – ומשבצת במקומם את ההדפסים שלה, ממקמת את המאורות והכוכבים שיצרה בשמי מותו.

התרת נדרים היא דבר רציני. ומיכל סופיה פונה לשם כך אל סמכות עליונה, אל האלה התחור, שתעניק לה את ברכתה ותאשר לה לשוב אל מסלול גורלה. הסדרה הכחולה המוצגת בחלל התערוכה נקראת "שבע החתחוריות",

הלבן בוהק בשמי הלילה, והכוכבים – חורים שחורים. אז גם החל אט-אט להתבהר שהחור השחור הוא שעומד במרכז יצירתה, ולא הקיר שנושא אותו. העיסוק בקיר הארכיטיפי ובחור הארכיטיפי הוביל את טוביאס לחבל דורדון שבצרפת, למערות האדם הקדמון, שם לפני 40 אלף שנה טבעו בני האדם את חותמם הציורי הראשון. מערה היא למעשה השילוב המושלם בין חור לקיר – היא החור הפנימי של בטן ההר, ובו-בזמן גם הדופן שלו. הקדמונים ערכו מסעות אל בטן האדמה, ובתוך החושך המוחלט נתנו עדות לקיומם של בעלי החיים שראו סביבם, ואשר נגלו להם מחדש על קירות ותקרת המערה. הקווים הטבעיים בסלע הודגשו באמצעות רישומים וחריטות, המהדהדים את מערכות הטבע ואת קונסטלציות הכוכבים.

לאחר ששבה מהמסע לדורדון, נכנסה מיכל סופיה למערה שלה, לסטודיו. תחת הרושם העז של ציורי הקדמונים החלה ליצור סדרה – המתהווה עד היום – של הדפסי מונוטיפי ובה רישומי חיות ודמויות. כעת, בתוך המערה של גלריה אלמטן, מוצגים המונוטיפים – כל הדפס נושא צורה סלעית מובחנת ונמצא במרכז של נייר בריסטול שחור אטום, שאינו סופג את הצבע, ומשאיר אותו חי על פני השטח. הניתוק בין ההדפס לרקע השחור מעניק לדימוי איכות של כוכב לכת או מטאור, שנוצר באמצעות לחץ שמופעל בידיים חשופות כנגד הנייר. למעשה, טוביאס הופכת את גופה למכש, בעודה לוחצת על הפלטה בתנועות חוזרות ונשנות, שמזכירות פעולת החיאה. התנועות מייצרות ריצוד, מריחה והחדרה של הצבע, השומרות על אנרגיית הפעולה. מתוך כך, גם אם טוביאס משתמשת שוב ושוב באותה הפלטה, כל מונוטיפ זוכה לאיכות ייחודית משלו.

העיסוק בכוכבי הלכת הוליך את טוביאס אלפי שנה קדימה מזמן המערות, אל מצרים העתיקה של האלף השלישי לפני הספירה, שאולי בשל מיקומה בלב מדבר, על גדות הנילוס והבקע הסורי אפריקאי, הבינה יותר מכל תרבות אחרת את הקשרים הקוסמיים שבתוכם אנו מתקיימים. שלוש הפירמידות הגדולות של גיזה, למשל, נבנו כהדרוד ארצי לשלושת הכוכבים המהווים את "חגורת" אוריון. היחסים בין מבנים מונומנטליים ארציים למערכות הכוכבים הסעירו את דמיונה של טוביאס. אוריון, שתפקידו במיתולוגיה המצרית היה להקל

of a star cluster born at the same time, whose movements are synchronized despite their dissimilarities. These stars are larger and hotter than the sun, which is why they seem blue to the human eye (at high temperatures light becomes blue, therefore the internal part of a flame is blue, not red.) Blue is also the color of Hathor, and blue was the central palette in Michel's paintings. The monoprints dedicated to the seven Hathors are also blue, proving that only when a person accepts their fate, can their movement begin to flow.

Hila Cohen-Schneiderman

על שם אלות הנורל באמונה המצרית הקדומה. החתחוריות הן ייצוג לשבע הפליאדות, שבעה כוכבים בוהקים שאפשר לראותם מכדור הארץ בעין חשופה, המהווים חלק מצביר כוכבים שנולדו באותו הזמן, ותנועתם מסונכרנת חרף שונותם. כוכבים אלו גדולים וחמים יותר מהשמש, ולכן הם נראים כחולים מבעד לעינינו האנושיות (כשהטמפרטורה גבוהה, האור הופך כחול, ולכן החלק הפנימי של הלהבה הוא כחול ולא אדום). כחול הוא גם צבעה של חתחור, וכחול היה הצבע המרכזי בפלטה של מישל. ההדפסים המוקדשים לשבע החתחוריות כחולים אף הם, עדות לכך שדווקא כאשר אדם מקבל על עצמו את צו נורלו, תנועתו שלו סוף סוף מתחילה.

הילה כהן-שניידרמן

Bristol board. The contrast between the print and the black background gives the image the quality of a planet or meteor, as if created through the pressure applied by bare hands on paper. In fact, Tobiass turns her body into a press, pressing the plate in a recurring motion, reminiscent of first aid resuscitation. The movements create a fluttering effect, spreading the color and sinking it in, preserving the energy of the act. Even when Tobiass reuses the same plate, each monotype has its own singular quality.

Her interest in the planets sent Tobiass thousands of years forward from the age of the caves to ancient Egypt of the 3rd century BC. Perhaps its location in the heart of the desert, on the banks of the Nile River and the Great Rift Valley made this ancient culture more than any other understand the cosmic connections in which humans exist. The three great pyramids of Giza, for example, were erected to give a worldly echo to the three stars that form the Belt of Orion. The relations between earthly monumental structures and the star systems excited Tobiass's imagination. Orion, whose role according to Egyptian mythology was to ease the transformation of the dead, provided a source of inspiration to create new astronomical maps. The maps capture the state of the stars at the time of death of individual people, and Tobiass translates them into exhibition spaces by making holes in the walls. The present exhibition is dedicated to a person whose fate is linked to hers, and she reconstructs the star arrangement at the time of his death.

Michel Tobiass, Michal Sophia's uncle, died on 30 November 1977 at 10:15 in Colmar, France, in a fatal car accident. A painter, the

eldest of three siblings whose parents survived the Holocaust, he was forced to give up his place at the *École des Beaux-Arts* in Paris due to his parents' objection and their demand that he continue working in the family's clothes business. Inevitably he became a "Sunday painter" – painting in the solitude of his room, and never exhibited his works. In November 1985, exactly eight years after the accident, Michal Sophia Tobiass was born. She is named after her uncle, and she lives with a sense of being his penance. Aged 5 she vowed never to paint. She worked in all forms of art (dance, writing, photography, sculpture), but not in painting. When she began to paint, she developed a technique of drawing with pale ink, which is almost completely invisible.

The current exhibition is for Tobiass a wish to break her vow and to separate herself from Michel. This separation is revealed in the exhibition as an opportunity to create new connections and contexts, like the line stretching between two dots. By perforating the gallery walls Michal Sophia reconstructs the star map at the time of Michel's death, yet she also changes it. She banishes the sun and the major planets – the moon, Jupiter, Venus, etc., – and replaces them with her prints, placing the suns and stars she created in the sky of his death.

Breaking a vow is a serious matter. Michal Sophia therefore turns to a high authority, the goddess Hathor, for her blessing and approval to return to the path of her fate. The blue series displayed in the gallery space is called *The Seven Hathors*, after the Fate goddesses of ancient Egyptian faith. The Hathors are representations of the seven Pleiades, seven bright stars visible from planet earth with the naked eye, which are part

“Understand that everything must take place between the lightest light and the darkest dark.”

Pesach Slabosky,
Inspiration Returning for Restoration

The movement of the sun inspired the ancient Egyptians to divide the world into East and West. The East is life, the West death. All their cities were built almost exclusively in the East. A large mountain divides East and West and forms a clear boundary: beyond the mountain is the Valley of the Kings, the burial site of the Pharaohs, and carved into the rock, the glorious temple for the goddess Hathor, the Egyptian goddess of inspiration and the arts, love, fertility, the afterlife and goods. In this case these were copper, gold and minerals; everything that comes out of the mountain, out of the rock. Everything that comes out of the mountain is Hathor and therefore also everything that goes into the mountain – the dead. Hathor is the deity that greets them. She is their chaperon, standing on the verge between life and death.

Those who followed Michal Sophia Tobiass's exhibitions in recent years could witness a dramatic turn in her works. The photographic-formalistic documentation of holes and marks left in the plaster walls of museums after the dismantling of large exhibitions, has given way to a deeper investigation of the hole itself. Tobiass opened it up, creating human-sized

plaster sculptures with cryptic-organic forms which viewers could explore with their bodies. The wall was the key archetype generating her work. She orbited around it, sought to penetrate it and to be contained within it. In her exhibition Rehearsal Space: Measuring the Night (Tel Aviv Artists' Studio, 2019) she began perforating the holes herself, sowing in them the planets and Saturn, creating a negative constellation, with the bright white wall as the nocturnal sky and the stars – black holes. It was then that it became apparent that the black hole is the center of her work, not the wall carrying it.

Her preoccupation with the archetypal wall and the archetypal hole led Tobiass to the Dordogne region in France, to the prehistoric caves where 40,000 years ago early humans left their first painted marks. A cave is the perfect blend of hole and wall – being both the internal cavity of a mountain and its face. These early humans conducted journeys into the heart of the earth and in pitch darkness left witness to the existence of animals they saw around them, which were then relived on the cave walls and ceilings. The rock's natural texture was emphasized with drawings and carvings that echoed the natural systems and the star constellations.

Returning from the Dordogne, Michal Sophia entered her own cave, her studio. Inspired by the strong impression of the early human paintings she began to create a series – still ongoing – of monotype prints with images of animals and figures. Now, inside the cave that is Almacén gallery, the monotypes are displayed – each print with its distinct rock form glistening vividly in the center of an impenetrable square of black, opaque

